

УДК 342.9

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-12-201-205

Вербіцька Мар'яна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного, адміністративного і фінансового
права Західноукраїнського національного університету
<https://orcid.org/0000-0002-5011-7958>

Івах Марія,

студентка Західноукраїнського національного університету

ОПЛАТНЕ ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА У ВОЄННИЙ ЧАС

У статті досліджується порядок оплатного вилучення майна у громадян у воєнний час. Аналізується практика вилучення автомобілів у осіб, щодо яких складаються матеріали про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 130 КУпАП. Окреслюється низка недоліків правового регулювання процедури ревізії у законодавстві України. Частково аналізується зарубіжний досвід із вказаного питання.

24 лютого 2022 року у зв'язку з вторгненням на територію України та посиленням збройної агресії Російської Федерації на території нашої держави в Україні запроваджено воєнний стан на 30 діб, який згодом було збільшено. Ця правова база внесла суттєві зміни у звичне життя українців, адже тепер в Україні дещо інші правила та інші права та обов'язки, зокрема право володіння, користування та розпорядження своїм майном. У даній науковій роботі ми проаналізували процедуру оплатної конфіскації майна у громадян у воєнний час. Практична сторона вилучення автомобілів у осіб, щодо яких склали справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Через складну ситуацію в Україні був написаний перелік нових законодавчих актів, що автоматично породило деякі сумнівні моменти. Отже, окреслено ряд недоліків правового регулювання процедури ревізії у законодавстві України. Також частково проаналізовано зарубіжний досвід з цього питання.

Через великий дисбаланс у цій темі в Україні, іноземний досвід був би корисним для внесення необхідних змін до законодавчих актів щодо оплатної конфіскації майна. Деякі з країн мали позитивний досвід ревізії, наприклад Канада та Фінляндія. Наприклад, у Фінляндії є кілька хороших моментів, коли йдеться про привабливість. Практично всі прийняті рішення про відчуження можуть бути оскаржені. Термін апеляції становить 30 днів, хоча за певних обставин він може бути продовжений. Апеляція розглядається спеціальним судом, відомим як земельний суд. Ви можете звернутися до Верховного Суду за дозволом на оскарження рішення Земельного суду

Враховуючи це, а також канадський досвід, деякі з ключових моментів, яких Україна повинна вжити, це: 1) часові обмеження, що стосуються строку для оскарження рішення про витребування, строку для арешту майна; 2) можливість фінансового відшкодування; 3) визначення виключного кола суб'єктів, уповноважених проводити процедуру відчуження майна

Ключові слова: оплатне вилучення майна, ревізія, експропріація, воєнний стан, право власності, захист права власності, адміністративне правопорушення.

Verbitska M., Ivakh M. PAID SEIZURE OF PROPERTY IN WARTIME

The article examines the procedure for seizing property from citizens during wartime. The practice of confiscating cars from persons against whom materials on an administrative offense provided for in Art. 130 of the Labor Code of Ukraine. A number of shortcomings of the legal regulation of the requisition procedure in the legislation of Ukraine are outlined. Foreign experience on this issue is partially analyzed.

On February 24, 2022, in connection with the invasion of the territory of Ukraine and the increase of armed aggression by the Russian Federation on the territory of our state, martial law was imposed in Ukraine for 30 days, which was increased later on. This legal basis has made significant changes to the usual life of Ukrainians, because now in Ukraine there are slightly different rules and other rights and responsibilities, including the right to own, use and dispose of their property. In this scientific paper, we analyzed the procedure of paid confiscation of property from citizens in wartime. The practical side of cars confiscation from people, of whom materials on administrative offenses provided by Art. 130 of Ukrainian Code of administrative offenses are compiled. Because of a difficult situation in Ukraine, a list of new legal acts have been written, which automatically created some questionable points. Therefore, a number of shortcomings of the legal regulation of the requisition procedure in the legislation of Ukraine are outlined. Foreign experience on this issue is partially analyzed as well.

Because of a big disbalance within this topic in Ukraine, foreign experience would be useful when making needed changes in legal acts related to paid confiscation of property. Some of the countries had positive experience with requisition, i.e. Canada and Finland. For example, Finland has some good points when it comes to appealing. Almost all decisions made on alienation can be appealed. The appeal period is 30 days, although it may be extended in certain circumstances. The appeal is considered by a special court known as the land court. You can apply to the Supreme Court for permission to appeal the decision of the Land Court

Considering this as well as Canadian experience, some of the key moments that Ukraine should undertake are: 1) time limits that regard time limit to appeal a decision of requisition, time limit for seizing the property; 2) the possibility of financial reimbursement; 3) determination of the exclusive range of entities authorized to conduct the procedure of alienation of property.

Key words: paid seizure of property, requisition, expropriation, martial law, property right, protection of property right, administrative offense.

Випуск 12. 2022

Постановка проблеми. 24 лютого 2022 року у зв'язку із вторгненням на територію України та нарощуванням збройної агресії з боку РФ на теренах нашої держави, в Україні було введено воєнний стан на 30 діб, однак через загострення ситуації, Указом Президента України від 14 березня 2022 року № 133/2022 воєнний стан було продовжено з 05 години 30 хвилин 26 березня 2022 року строком на 30 діб [1]. Указом Президента України від 22.04.2022 №259/2022 строк дії воєнного стану в Україні з 05 години 30 хвилин 25 квітня 2022 року строком на 30 діб [2]. Правовий режим воєнного стану має свої особливості, оскільки у такий період допустимим є відхилення від дотримання прав та свобод людини, гарантованих Конституцією України, адже в дію вступили окремі закони та підзаконні нормативно-правові акти, а саме:

1) Закон України "Про правовий режим воєнного стану";

2) Постанова Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 року № 573 "Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану";

3) Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1455 "Порядок встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан";

4) Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1450 "Порядок встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан";

5) Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1456 "Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану".

Крім того, у зв'язку з викликами воєнного сьогодення низка нормативно-правових актів приймається у поточному режимі.

Дана правова основа внесла суттєві зміни до звичного життя українців, адже зараз на території України діють дещо інші правила та встановлюються інші права та обов'язки, у тому числі і щодо права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. Однак внесені зміни не регулюють наші права та обов'язки у достатньому обсязі, а з практичної точки зору виникає досить багато питань, на які законодавець не надає відповідь.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тема експропріації цікавить багатьох вітчизняних та міжнародних авторів, серед них: Л. Акімова, Н. Гальченко, Н. Горобець, Н. Захарин, Ліна Коргонен, С. Корнєєва, А. Лисачок, І. Нівня, А. Савченко, Хайнонен Туомо та інші.

Мета статті. У цій науковій статті висвітлюються основні практичні проблеми оплатного вилучення майна у період воєнного стану та можливості їх вирішення. Практичний аспект реквізиції є справою новою для України у зв'язку з безпрецедентністю в новітній історії таких жорстоких та повномасштабних вторгнень. Оскільки дане питання раніше розглядалось лише через теоретичну призму, то зараз постає багато дискусійних та проблемних моментів, які призводять до неповного правового регулювання сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно зі ст. 41 Конституції України "Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності... Право приватної власності є непорушним... Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом" [3]. Проте, у зв'язку із введенням особливого правового режиму в Україні, у дію вступив Закон України "Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану", який передбачає можливість примусового відчуження майна, яке перебуває у приватній власності, майна державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку [4].

Досліджуючи дане питання, слід зауважити відмінність понять "конфіскація" та "експропріація".

Юридична енциклопедія Ю. Шемчушенка трактує експропріацію як "примусове (без відшкодування чи оплачуване) позбавлення власності", яке може застосовуватись як щодо приватної, так і колективної власності [4]. Формами експропріації є реквізиція та конфіскація, які розрізняються залежно від того, чи виплачується грошова винагорода. Реквізицією вважається вилучення державою майна власника в державних інтересах з виплатою йому вартості майна, конфіскація, своєю чергою, передбачає безоплатне вилучення майна.

Правовою основою таких процедур є ст. 41 Конституції України, ст. 353 ЦК України, ст. 8 Закону України "Про правовий режим військового становища" (далі - Закон № 389) та ст. 3 Закону України "Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму військового або надзвичайного стану".

Сьогодні активно застосовуються процедури вилучення майна у т.ч. у громадян України за певних обставин, проте доводиться констатувати, що відбувається це з недотриманням правил, визначених у вказаних вище нормативно-правових актах.

Згідно з правилами Закону України "Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в

умовах правового режиму військового або надзвичайного стану" відчуження майна приватних осіб може здійснюватися виключно на відшкодувальній основі, з попереднім або подальшим відшкодуванням його вартості. Безоплатне вилучення стосується лише майна державної власності [5].

Проте, аналізуючи ст. 353 Цивільного Кодексу України, ми бачимо, що в умовах воєнного або надзвичайного стану майно може бути примусово відчужене у власника з наступним повним відшкодуванням його вартості, а реквізоване майно переходить у власність держави або знищується [6].

Дефінітивна конструкція "наступне повне відшкодування шкоди" є доволі розмитою, оскільки для отримання компенсації за примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного стану майно треба звернутися до територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем відчуження майна із заявою, до якої додають акт і документ, що містить висновок про вартість майна, а питання часових рамок грошового відшкодування нічим не регулюється.

Зараз особливо актуальним є питання відчуження транспортних засобів громадян. Відповідно до останніх змін до законодавства, вилучення авто можливе лише за таких умов, які визначені у вказаних нормативно-правових актах:

1)оплатна основа. Безоплатне вилучення стосується лише майна державної власності;

2)такі рішення приймається лише вищим командуванням Збройних сил України або окремо визначених їх підрозділів (ст.3 Закону № 389) та за погодженням з державною адміністрацією. Без погодження допускається ухвалення рішення лише у місцях бойового зіткнення. Отже зупинка транспортного засобу Національною Поліцією не дає достатніх підстав для вилучення автомобіля;

3)реквізиція здійснюється з чітким документальним оформленням правочину. Момент вилучення засвідчується підписанням акта встановленого зразка, із зазначенням підстав, ознак майна, розміру виплаченої компенсації.

4)перед відчуженням здійснюється оцінка ринкової вартості майна, оригінал висновку про яку надається власнику. Розмір оцінки може бути оскаржено в суді [7].

Таким чином, проблематика платного вилучення майна в період воєнного стану, очевидно, стосується не лише часових рамок відшкодування, але й самої процедури, за якою воно здійснюється.

Особливу популярність здобула практика реквізиції транспортних засобів у водіїв, щодо яких складаються матеріали про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 130 КУпАП – керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння.

Насамперед слід з'ясувати, у чому полягає мета реквізиції і як вона співвідноситься із каральною ознакою вилучення автомобіля у водія, який підозрюється у керуванні транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння.

Мета реквізиції не припинити протиправну поведінку власника, а забезпечити безпеку громадян, врятувати майно або знищити заражених тварин у разі епідемії або епізоотії.

Не менш важливим моментом є той факт, що відповідно до ст. 62 Конституції України особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Відповідно до практики ЄСПЛ на справи про адміністративні правопорушення поширюються загальні засади кримінального провадження, у тому числі і щодо презумпції невинуватості.

Таким чином, окреслимо основне коло проблем, які сьогодні виникли в Україні з приводу реквізиції транспортних засобів громадян.

1.Ми вважаємо, що мета платного вилучення автомобілів у водіїв, щодо яких складаються матеріали про порушення ними ст. 130 КУпАП, швидше має каральний характер, проте правова природа такої процедури зовсім інша і полягає у забезпеченні безпеки громадян та пов'язана із суспільною необхідністю у період воєнного стану.

2.Досягнення цієї мети, яка сьогодні превалює при вилученні автомобілів, є передчасним, оскільки щодо водіїв на момент такого вилучення ще не ухвалене судове рішення, яким встановлюється їхня вина за порушення ст. 130 КУпАП.

3.Не завжди водій є власником транспортного засобу. У такому випадку можна однозначно констатувати факт порушення прав власника автомобіля, оскільки не було нагальної потреби військової адміністрації для вилучення автомобіля, а він жодні правила дорожнього руху не порушив.

4.При платному вилученні транспортних засобів у водіїв, щодо яких складаються матеріали про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 130 КУпАП, допускається ціла низка порушень процедури, визначеної чинним законодавством. Зокрема, не проводиться оцінка майна, вилучення часто проводять працівники поліції, які не мають повноважень щодо прийняття самостійного рішення щодо реквізиції. Неналежно оформляються усі супровідні документи.

5.Якщо дослідити можливі шляхи захисту прав власників транспортних засобів, то слід констатувати, що сьогодні практика судового захисту їх права власності лише напрацьовується. Перше питання, яке залишається досі невирішеним – це предметна юрисдикція таких спорів: з одного боку спір впливає з приватно-правових відносин, а отже може розглядатися загальними місцевими судами, а з іншого боку - спір виникає щодо рішень і дій суб'єктів владних повноважень, а отже може належати до

компетенції адміністративних судів. Загалом, на наш погляд, у випадках допущення вищеписаних порушень оплатного вилучення майна суди мають стати на захист прав власників.

Попри це ми наголошуємо, що у разі дотримання мети реквізиції та процедури її проведення, вважаємо, що вона є цілком допустимою у воєнний час і не призводить до порушення основоположних прав людини і громадянина, зокрема, ч. 1 ст. 1 “Захист права власності” Протоколу 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод передбачає припустимість позбавлення майна особи в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права [8].

Усі неточні та невирішені питання призводять до необхідності збалансування реквізиції на законодавчому рівні. До прикладу можна взяти досвід Фінляндії, де вся процедура і можливі питання щодо експропріації регулюються єдиним спеціальним нормативно-правовим актом.

Слід наголосити, що у Фінляндії чітко визначене коло суб'єктів, уповноважених на проведення оплатного вилучення майна, і будь-який відступ від Закону забороняється.

Уся процедура проводиться кадастровими інспекторами і переважно рішення приймає так звана комісія з експропріації, що складається з кадастрового інспектора та двох довірених осіб, обраних муніципалітетом. Такий суб'єктний склад залишається незмінним, незважаючи на об'єкт відчуження [9].

Важливим є ще той факт, що законодавець у Фінляндії передбачає можливі збитки відчуженого майна в період експропріації, відповідно, компенсація визначається за майно, що підлягає експропріації, а також за завдані незручності та пошкодження майна, що залишилося в результаті відчуження [9, с. 2].

Практично всі рішення, прийняті щодо відчуження, можна оскаржити. Строк оскарження становить 30 днів, хоча він може бути продовжений за певних обставин. Апеляція розглядається спеціальним судом, відомим як земельний суд. Можна звернутися до Верховного Суду про дозвіл на оскарження рішення Земельного суду [10, с. 3-4].

Окрім позитивного досвіду Фінляндії, слід звернути увагу і на порядок реквізиції, наприклад, визначений у Канаді.

Зокрема, відповідно до законодавства Канади у випадку, коли відчужений автомобіль повертається в непридатному для користування стані, людина може придбати інше, аналогічне чи подібне авто, за власний кошт (тут слід врахувати й податок). Канадський законодавець чітко окреслив цей момент, навіть незважаючи на повне відшкодування вартості експропрійованого майна і можливі збитки.

Згідно з Актом Експропріації Канади, цей процес має важливі податкові наслідки. Наприклад, ви маєте право на «продлонгацію» відповідно до Закону про податок на прибуток, якщо замінити свою експропрійовану власність аналогічною. Перехід дозволяє експропрійованому власнику отримати вигоду від відстроченого оподаткування майна [11].

Висновки. Аналізуючи все вищезазначене, слід дійти висновку, що український законодавець у першочерговому режимі має вирішити нагальне питання чіткого врегулювання оплатного вилучення майна. У науковій статті окреслено основні аспекти, на які потрібно акцентувати увагу, а саме – удосконалення процедури експропріації шляхом внесення певних змін до нормативно-правових актів.

До таких змін слід віднести:

- визначення виключного кола суб'єктів, уповноважених на проведення процедури відчуження майна;

- якщо державна політика полягає у поєднанні каральної функції та забезпечення суспільної потреби у період воєнного стану щодо водіїв, які керують транспортними засоби у стані будь-якого сп'яніння (тобто порушують ст. 130 КУпАП), то на законодавчому рівні слід чітко прописати повноваження Національної поліції та уповноважених командування Збройних сил України або окремо визначених їх підрозділів щодо порядок реквізиції у такому випадку. У будь-якому випадку, переконані, що до прийняття постанови суду про винуватість такої особи, автомобіль може бути лише тимчасово поміщений на штрафмайданчик, а сама експропріація можлива лише після набрання законної сили рішенням суду. Тобто Національна поліція має проводити свої дії лише в межах складання матеріалів про адміністративне правопорушення та поміщення автомобіля на штрафмайданчик, а саме оплатне вилучення майна може проводитись компетентними органами уже після набрання законної сили рішенням суду. Але і в даному випадку обґрунтуванням такого вилучення має бути потреба суспільства у воєнний час;

- врегулювання питання часових рамок оспорування рішення щодо експропріації, строку відчуження майна, а також порядку та строків відшкодування вартості майна;

- внесення змін, що стосуються матеріальних збитків, яких може зазнати власник майна і можливість їх відшкодування;

- врахування позитивного міжнародного досвіду таких зарубіжних країн як Фінляндія та Канада тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Указ Президента України №133/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 14.03.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1332022-41737>

2. Указ Президента України №259/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 18.04.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2592022-42237>

3. Конституція України: офіц. текст. в редакції від 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 р. №4765-VI. Дата оновлення: 23.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>
5. Шемчущенко Ю. С. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (гол.) та ін. Київ. Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004.
6. Цивільний Кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 40-44, ст.356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
7. Дубчак В., Федоренко Ю. Чотири умови вилучення авто для воєнних потреб [Електронний ресурс]. Ліга Закон. 2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209856_chotiri-umovi-viluchennya-avto-dlya-vonnikh-potreb.
8. Протокол до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 11.07.1997 р. Оф. переклад Міністерства Закордонних справ України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text
9. Tuomo Heinonen. Quality Management of Expropriation process in Finland. *Nordic Journal of Surveying and Real Estate Research, Special Series, Vol. 3, 2008*. URL: <https://journal.fi/njs/article/view/2450>
10. Petri Lukin. Expropriation in Finland. *FIG Working Week, 2017*. URL: https://www.fig.net/resources/proceedings/fig_proceedings/fig2017/papers/iss8b/ISS8B_lukin_8932.pdf
11. Canada Expropriation Act. Current to 2022-04-18 and last amended on 2018-03-29. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/e-21/page-1.html>

REFERENCES:

1. Pro prodovzhennya stroku diyi voyennoho stanu v Ukrayini vid 14.03.2022. [On the extension of martial law in Ukraine]. Ukaz Presydynta Ukrainy №133/2022. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/1332022-41737> [in Ukrainian]
2. Pro prodovzhennya stroku diyi voyennoho stanu v Ukrayini vid 18.04.2022. [On the extension of martial law in Ukraine]. Ukaz Presydynta Ukrainy №259/2022. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/2592022-42237> [in Ukrainian].
3. Konstytutsiia Ukrainy (1996, June 28). [Constitution of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> [in Ukrainian].
4. Pro peredachu, prymusove vidchuzhennya abo vyluchennya mayna v umovakh pravovoho rezhymu voyennoho chy nadzvychaynoho stanu. (2012, May 17). [About transfer, compulsory alienation or seizure of property in the conditions of a legal mode of martial law or a state of emergency]. Zakon Ukrainy №4765-VI. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text> [in Ukrainian].
5. Shemchushenko Y. S. Yurydychna encyclopedia: u 6 t. [Legal encyclopedia], 2004 [in Ukrainian].
6. Tsyvilny Kodeks Ukrainy (2003). [Civil Code of Ukraine] № 40-44, st. 356. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [In Ukrainian].
7. Dubchak V., Fedorenko Y. Chotyry umovy vyluchennya avto dlya voyennyh potreb [Four conditions for the seizure of cars for military use], 2022. Retrieved from https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209856_chotiri-umovi-viluchennya-avto-dlya-vonnikh-potreb [in Ukrainian].
8. Protokol do Konventsiyi pro zakhyst prav lyudyny ta osnovopolozhnykh svobod. (11.07.1997). [Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text [In Ukrainian].
9. Tuomo Heinonen. Quality Management of Expropriation process in Finland. *Nordic Journal of Surveying and Real Estate Research, Special Series, Vol. 3, 2008*. Retrieved from <https://journal.fi/njs/article/view/2450> [In English].
10. Lukin, Petri (2017). Expropriation in Finland. *FIG Working Week*. Retrieved from: https://www.fig.net/resources/proceedings/fig_proceedings/fig2017/papers/iss8b/ISS8B_lukin_8932.pdf [in English].
11. Canada Expropriation Act. Current to 2022-04-18 and last amended on 2018-03-29. Retrieved from: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/e-21/page-1.html> [in English]

Стаття надійшла до редакції: 20.04.2022